

การสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน Creation of innovation in Isan folk dance creations, Isan sound art set

สุนิศา โพธิ์แสนสุข

Sunisa Potisansuk

อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขานาฏศิลป์และการละคร มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Lecturer of courses in dance and drama Rajabhat Mahasarakham University

sunisa15122126@gmail.com

Received: December 13, 2021

Revised: January 27, 2022

Accepted: February 2, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องการสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ชุดลายศิลป์เสียงอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) ศึกษาข้อมูลด้านเอกสารต่าง ๆ 3) สื่อสารสนเทศอื่น ๆ และ 4) ประสพการณ์ส่วนตัวของผู้สร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ชุดใหม่จากศิลปะการแสดงรำวงแบบพื้นบ้านอีสาน เพื่อเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ ตระหนักเห็นคุณค่าของการฟ้อนรำพื้นบ้านที่เป็นวัฒนธรรมของชาวอีสาน อันจะเกิดเป็นองค์ความรู้เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และการสืบทอด ถ่ายทอดมรดกทางศิลปะการแสดง จึงเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ชุดใหม่ในรูปแบบของการรำพื้นบ้านอีสาน ผู้สร้างสรรค์ได้นำแนวคิดทางศิลปะการแสดงรำวงประยุกต์ของท่าน ดร.สุทิน คลังแสง มาสร้างสรรค์เป็นการแสดงชุดใหม่ ในลักษณะของการแสดงรำวงประยุกต์พื้นบ้านแบบภาคอีสาน

คำสำคัญ: นวัตกรรม นาฏศิลป์สร้างสรรค์ ลายศิลป์เสียงอีสาน

Abstract

The research aimed to create an innovation on Isan folkdance in Isan art style. The research instruments were an interview, documentary works, information media and a creator's personal experience. The research found that the idea to create a new version of the performing art from an Isan folkdance aimed to promote and preserve the folk dance of Isan culture. The outcome could be usefull to learning and teaching purposes, continuation and inheritance of the performing arts. Besides, it could be an inspiration to creating a new version of Isan folkdance. The creator of the work had applied the ideas of Dr. Sutin Klangsaeng to an applied Isan folkdance.

Keywords: Innovation, Creative Performing Art, Isan Art Style.

บทนำ

ศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ ถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ที่มีการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรม ได้หลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นในลักษณะจิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม ดนตรี ภาษา เครื่องแต่งกาย วิถีชีวิต ฯลฯ หรือจากคนสู่คนก็ได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้รู้สึกซึมซับถึงความงามและสุนทรีภาพของการมีชีวิต เป็นศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นภาพการใช้ชีวิตของมนุษย์ และสภาพความเป็นอยู่ตามธรรมชาติและความร่วมสมัยทางวัฒนธรรม ในแต่ละประเทศแต่ละชนชาติ ล้วนแต่มีศิลปะที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของชนชาตินั้น ๆ กันมาตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน ในอดีตการถ่ายทอดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ไม่มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร หากแต่เป็นการถ่ายทอดโดยการจดจำจากคนสู่คน รุ่นสู่รุ่น (สุมิตร เทพวงศ์, 2554) จนปัจจุบันเริ่มมีวิวัฒนาการนำเอาความรู้ที่ได้รับมาบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรที่สามารถแสดงถึงนาฏศิลป์ในสมัยก่อนได้ทำให้ศิลปะแขนงนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้ประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้อีกทางหนึ่ง โดยศิลปะการแสดงต่าง ๆ ที่พบในประเทศไทยมีความหลากหลายตามสภาพแวดล้อมของแต่ละท้องถิ่น ที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะอันสัมพันธ์กับวิถีชีวิตพื้นบ้านที่แสดงออกด้วยลีลาท่าทางการฟ้อนที่ชาวบ้านได้คิดประดิษฐ์ขึ้น ทำให้เกิดเป็นชื่อเรียกศิลปะการแสดงประเภทนี้ว่า “การแสดงพื้นบ้านหรือการฟ้อนแบบพื้นบ้าน”

ศิลปะการแสดงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือเรียกอีกอย่างว่าภาคอีสาน เป็นศิลปะที่เกิดจากการลอกเลียนแบบท่าทางการทำมาหากิน การทำงานในชีวิตประจำวัน การฟ้อนรำมีลักษณะเรียบง่าย กระฉับกระเฉง ไม่ค่อยมีความอ่อนช้อย แต่มีท่าทางและลีลางดงาม การฟ้อนรำของชาวอีสานมีลักษณะอันเป็นเอกลักษณ์แตกต่างกันไปตามสภาพท้องถิ่น และความเป็นอยู่ของกลุ่มชน การแสดงพื้นบ้านอีสานจึงเป็นการแสดงที่สะท้อนวัฒนธรรมของกลุ่มชนในภาคอีสาน ทั้งอีสานเหนือและอีสานใต้ ทำให้มีความหลากหลายของการแสดง และมีสีสันเพิ่มขึ้น (ดวงพร รังรองจิตภูมิ, 2556) การฟ้อนของภาคอีสานได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องสถานศึกษาแต่ละแห่งได้ประดิษฐ์ชุดการแสดงขึ้นอย่างมากมายและพัฒนาชุดการแสดงของภาคอีสาน โดยมีการประดิษฐ์คิดค้นและพัฒนาขึ้นใหม่ ตลอดจนได้มีการปรับปรุงท่าฟ้อนและดนตรีให้เข้ากับยุคสมัยอยู่เสมอ ถ้าไม่อนุรักษ์เอาไว้ก็จะสูญหายไปตามกาลเวลา ซึ่งชุดการฟ้อนของแต่ละชุดได้ประดิษฐ์ขึ้นนั้น ก็เพื่อจะได้เผยแพร่ความรู้และฝึกอบรมแก่บุคคลในท้องถิ่น เพื่อเป็นผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมอีสานสืบต่อไป ประเพณีการเล่นพื้นบ้านเป็นกิจกรรมที่ประชาชนร่วมกันทำขึ้น เพื่อให้เกิดความสนุกสนาน แต่ละท้องถิ่นหรือตำบล หมู่บ้าน บางอย่างอาจเหมือนกันกับท้องถิ่นอื่น และบางอย่างอาจแตกต่างกันไปบ้างตามความนิยมท้องถิ่นนั้น (จุฑามาส เพ็งโคนา, 2559) ปัจจุบันยังมีการฟ้อนรำอีกประเภทหนึ่งที่แสดงเพื่อความสนุกสนานทำให้เกิดความผ่อนคลายกับคนทุกวัย การแสดงนี้เรียกว่า “รำวงประยุกต์” ซึ่งรำวงประยุกต์เป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะวัฒนธรรมที่มีมาตั้งแต่โบราณมาผสมผสานเครื่องดนตรีสากลและเครื่องดนตรีพื้นบ้านตามค่านิยมของท้องถิ่นนั้น ๆ ปัจจุบันนิยมการแสดงที่มีความตื่นเต้นเร้าใจ เน้นความรวดเร็วสนุกสนาน คณะรำวงประยุกต์แบบพื้นบ้านอีสาน ยังเป็นที่นิยมเล่นกันอย่างแพร่หลาย โดยเฉพาะรำวง คณะสวรรค์บ้านนา อำเภอเชียงยืน ตำบลภูทอง จังหวัดมหาสารคาม ซึ่งเป็นคณะรำวงของท่านดร.สุทิน คลังแสง โดยท่านมีวัตถุประสงค์ที่ก่อตั้งมาเพื่อส่งเสริมรายได้ให้กับชาวบ้านในชุมชน อีกทั้งชาวบ้าน

หรือผู้ที่สนใจก็สามารถนำไปตั้งคณะรำวงเป็นของตนเองได้ ท่าน ดร.สุทิน คลังแสง จึงนำความรู้ความสามารถของท่านมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้านในชุมชน การแสดงรำวงของคณะท่าน มีรูปแบบการแสดงแบบการประยุกต์ การผสมผสานและการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่ ทั้งในเรื่องของเพลงที่ใช้ประกอบการแสดง เครื่องแต่งกาย เพื่อให้เข้ากับกระแสนิยมในปัจจุบัน รูปแบบการแสดงก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทำให้การแสดงมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น มีการจัดวางเพลงสลับกันเป็นช่วง ๆ เพลงที่มีจังหวะช้าไปหาเพลงที่มีจังหวะเร็วเพื่อเข้าใจหนุ่มสาววัยรุ่นและวัยชรา อีกทั้งยังเป็นการสร้างมั่นคง และสืบสานการแสดงรำวงประยุกต์ให้คงอยู่กับชุมชนต่อไป (สุทิน คลังแสง, 2564)

ด้วยเหตุนี้ ผู้สร้างสรรค์จึงเกิดแนวคิดในการสร้างงานนาฏศิลป์ชุดใหม่จากศิลปะการแสดงรำวงแบบพื้นบ้านอีสาน เพื่อเป็นการส่งเสริมการอนุรักษ์ ตระหนัก เห็นคุณค่าของการฟ้อนรำพื้นบ้าน ที่เป็นวัฒนธรรมของชาวอีสาน อันจะเกิดเป็นองค์ความรู้เพื่อประโยชน์ต่อการเรียนการสอน และการสืบทอด ถ่ายทอด มรดกทางศิลปะการแสดง จึงเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์ชุดใหม่ในรูปแบบของการรำพื้นบ้านอีสาน ผู้สร้างสรรค์ได้นำแนวคิดทางศิลปะการแสดงรำวงประยุกต์ของท่าน ดร.สุทิน คลังแสง มาสร้างสรรค์เป็นการแสดงชุดใหม่ ในลักษณะของการแสดงรำวงประยุกต์พื้นบ้านแบบภาคอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการสร้างสรรค์ คือ เพื่อสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ตารางที่ 1 วิธีดำเนินงานวิจัย

ลำดับ	แผนการดำเนินงาน	วัน/เดือน/ปี
1.	วางแผนการดำเนินงาน ออกแบบแนวคิด กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลและผู้ที่เกี่ยวข้องกับงานสร้างสรรค์ เพื่อวางโครงเรื่องของการสร้างผลงาน ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน	11 มีนาคม 64
2.	ลงพื้นที่หาข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับรำวง คณะสวรรค์บ้านนา จากท่าน ส.ส. ดร.สุทิน คลังแสง (ผู้บริหารคณะรำวง) และ ดร.ฉวีวรรณ คลังแสง (ผู้ช่วยผู้บริหารคณะรำวง) ครั้งที่ 1	17 พฤษภาคม 64
3.	วาดโครงร่างรูปแบบการแต่งกาย	19 พฤษภาคม 64
4.	ออกแบบเนื้อร้องและทำนองเพลง	28 พฤษภาคม 64
5.	ส่งหนังสือราชการขอความอนุเคราะห์และหนังสือยินยอม ดร.ฉวีวรรณ พันธุ (ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2536) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้านอีสาน เป็นที่ปรึกษาในการสร้างสรรค์	11 มิถุนายน 64

ลำดับ	แผนการดำเนินงาน	วัน/เดือน/ปี
	ผลงาน ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน (พร้อมส่งเอกสาร, โครงร่างรูปแบบการแต่งกาย, เนื้อร้องและทำนองเพลง) เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง	
6.	ส่งหนังสือราชการขอลงพื้นที่และหนังสือยินยอมให้ข้อมูลเกี่ยวกับร่าง คณะสภรรค์บ้านนา จากท่าน ส.ส. ดร.สุทิน คลังแสง (ผู้บริหารคณะร่าง) และ ดร.ฉวีวรรณ คลังแสง (ผู้ช่วยผู้บริหารคณะร่าง) ครั้งที่ 2	18 มิถุนายน 64
7.	บรรจุเพลง	10 กรกฎาคม 64
8.	คัดเลือกนักแสดง	15 กรกฎาคม 64
9.	ออกแบบท่ารำพร้อมบันทึก VDO นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ดร.ฉวีวรรณ พันธุ (ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2536) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้านอีสาน	9 พฤศจิกายน 64
10.	เผยแพร่ผลงานการแสดงในงาน นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปกรรมระดับชาติ “มหกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมสมัย” ครั้งที่ 3 ในวันจันทร์ที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และห้องปฏิบัติการนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี โดยมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการวิพากษ์และประเมินผลงานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ดังนี้ 1. ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี 2. รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา บุญญาพิทักษ์ 3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์พัชร ศรีเพ็ญ 4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรากร จันทนะสาโร 5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักษ์สินี อัครศวะเมฆ	29 พฤศจิกายน 64

เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยเรื่องการสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือหลายประเภทในการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์

งานวิจัยเรื่อง การสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน เป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด มีประเด็นคำถามสำคัญตามองค์ประกอบของการสร้างสรรค์ทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน ดังนี้

- 1.1 ด้านการออกแบบแนวคิดการแสดง
- 1.2 ด้านการคัดเลือกนักแสดง
- 1.3 ด้านการออกแบบเนื้อร้องและทำนองเพลง
- 1.4 ด้านการออกแบบกระบวนการทำรำ

1.5 ด้านการออกแบบเครื่องแต่งกาย

1.6 ด้านการออกแบบพื้นที่เวที

2. การศึกษาข้อมูลทางด้านเอกสารและสื่อต่าง ๆ

การสำรวจข้อมูลทางด้านเอกสารนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ ต่าง ๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ การสร้างสรรค์งานวิจัยเรื่อง การสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน โดยจำแนกประเด็นที่จะศึกษาได้ ดังนี้

2.1 ข้อมูลด้านประวัติความเป็นมาของรำวง

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับรำวงคณะสุวรรณค่านา

2.3 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักการสร้างสรรค์งานนาฏศิลป์

3. สื่อสารสนเทศอื่น ๆ

ผู้วิจัยดำเนินการสืบค้นและเก็บรวบรวมข้อมูลจากสื่อสารสนเทศต่าง ๆ ด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์ โดยมุ่งเน้นการนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน การแสดงรำวง ตลอดจนสร้างสรรค์ผลงานการแสดง นาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน

4. การสำรวจข้อมูลภาคสนาม

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจข้อมูลภาคสนามในแบบสังเกตการณ์เป็นหลักฐานสำคัญ ซึ่งเป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลอย่างมีส่วนร่วมและการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม ด้านศิลปะการแสดง เพื่อให้ได้ข้อมูลในการนำไปวิเคราะห์ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้สามารถทำให้ผู้วิจัยเกิดแนวความคิดในการออกแบบเนื้อร้อง ทำนองเพลง กระบวนท่ารำ และเครื่องแต่งกายประกอบการแสดงตามลำดับ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยเรื่อง การสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาทางด้านองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงท้องถิ่น จากท่าน ดร.สุทิน คลังแสง (ผู้บริหาร) และ ดร.ฉวีวรรณ คลังแสง (ผู้ช่วยผู้บริหาร) รำวงคณะ สุวรรณค่านา ตำบลกู่ทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม

ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล การวิจัยเรื่อง การสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ผู้สร้างสรรค์ได้กำหนดขอบเขตแหล่งข้อมูลของการสร้างสรรค์ จากศิลปิน ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ โดยการเก็บเกี่ยวข้อมูลมาวิเคราะห์วิธีการสร้างสรรค์ผลงาน ดังนี้

1. ด้านเครื่องแต่งกาย ศึกษาจากข้อมูลและการสัมภาษณ์และตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญดังนี้

ดร.ฉวีวรรณ พันธุ (ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2536) สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) โดยเป็นบุคคลที่ได้รับความยกย่องว่าเป็น ราชนิหมอลำ ซึ่งเป็นราชนิหมอลำคนแรกของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานอีกด้วย

2. ด้านเนื้อร้องและการบรรจเพลง ผู้สร้างสรรค์ได้นำข้อมูลเกี่ยวกับองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงท้องถิ่น จากท่าน ดร.สุทิน คลังแสง (ผู้บริหาร) และ ดร.ฉวีวรรณ คลังแสง (ผู้ช่วยผู้บริหาร) รำวงคณะสุวรรณค่านา ตำบลกู่ทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม มาประพันธ์บทร้อง และเรียบเรียงตรวจสอบเนื้อร้อง และปรับปรุงเพื่อนำไปบรรจเพลงโดยผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำปรึกษา ดังนี้

2.1 ดร.ฉวีวรรณ พันธุ (ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2536) สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) เป็นบุคคลที่ได้รับความยกย่องว่าเป็นราชินีหมอลำ ซึ่งเป็นราชินีหมอลำคนแรกของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้านอีสาน

2.2 อาจารย์ ดร.ปริยดี นามสง่า (ผู้เชี่ยวชาญทางด้านดนตรีสากลและดนตรีพื้นบ้านอีสาน) และอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (บรรจุเพลง)

3. ด้านสร้างสรรค์กระบวนการทำรำ รวบรวมข้อมูลจากการศึกษา สัมภาษณ์และตรวจสอบกระบวนการทำรำจากผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

ดร.ฉวีวรรณ พันธุ (ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2536) สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) เป็นบุคคลที่ได้รับความยกย่องว่าเป็นราชินีหมอลำ ซึ่งเป็นราชินีหมอลำคนแรกของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีพื้นบ้านอีสาน

กรอบแนวความคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานสร้างสรรค์ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน เป็นการศึกษาองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาด้านการแสดง กระบวนทำรำวงแบบพื้นบ้านอีสานของท่าน ดร.สุทิน คลังแสง (ผู้บริหารคณะรำวง) เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาสร้างเป็นนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านสร้างสรรค์ ผ่านเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน

ผลการวิจัย

ผู้สร้างสรรค์ได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ดังนี้

การสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน เป็นงานวิจัยเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบเชิงสร้างสรรค์ โดยในการออกแบบสร้างสรรค์ผลงานนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน พบว่า การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ผู้สร้างสรรค์ได้คำนึงถึงการสร้างสรรค์ผลงานในเรื่องของการออกแบบการแสดงทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ซึ่งเริ่มตั้งแต่การเกิดแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยเรียงลำดับขั้นตอนที่ใช้ในการออกแบบได้ดังต่อไปนี้

1. แรงบันดาลใจ

ผู้วิจัยเกิดแรงบันดาลใจที่จะสร้างสรรค์ผลงานการแสดงทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสาน เนื่องจากผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการแสดงรำวงแบบพื้นบ้านของคณะสวรรค์บ้านนา ที่สามารถสร้างรายได้ เพิ่มความสนุกสนาน และความสามัคคีให้กับชุมชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งรำวงยังเป็นการแสดงพื้นบ้านที่มีผู้นิยมชมทุกวัย ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาและต่อยอดชุดการแสดงรำวง โดยการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้าน ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ขึ้นใหม่เพื่อให้อยู่คู่กับชุมชนในท้องถิ่นต่อไปอย่างยั่งยืนและไม่น่าเบื่อ ผู้สร้างสรรค์ผลงานจึงขอความอนุเคราะห์ ดร. ฉวีวรรณ พันธุ (ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2536) สาขาศิลปะการแสดง (หมอลำ) เป็นบุคคลที่ได้รับความยกย่องว่าเป็นราชินีหมอลำ ซึ่งเป็นราชินีหมอลำคนแรกของประเทศไทย อีกทั้งยังเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้าน

อีสาน เป็นที่ปรึกษาในการสร้างสรรค์ผลงาน ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2564 อย่างเป็นทางการ

2. การออกแบบเนื้อร้องและทำนองเพลงสำหรับการแสดง

การออกแบบเนื้อร้องและทำนองเพลงสำหรับการแสดง เป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การสร้างสรรคมีระบบตามขั้นตอนและแนวทางของการสร้างสรรค์ในแต่ละองค์ประกอบตามโครงเรื่องที่วางไว้ ดังนั้นผู้สร้างสรรค์ได้นำข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษารวบรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแสดงรำวงของคณะสุวรรณบ้านนา มาเรียบเรียงคำร้องและทำนองให้เกิดความหลากหลาย ผสมผสานให้เข้ากับยุคสมัยนิยมในปัจจุบัน โดยมุ่งเน้นให้เห็นวัฒนธรรม วิถีชีวิต อัตลักษณ์ของคนในชุมชน ความสนุกสนาน กระบวนทำรำที่ไม่ซับซ้อนและต้องเหมาะสมสำหรับทุกวัย ทั้งในด้านศิลปะและวัฒนธรรมทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านสถาปัตยกรรม ด้านวรรณกรรม ด้านหัตถกรรม ด้านคหกรรม ด้านศิลปะการแสดง ที่ถูกถ่ายทอดผ่านเพลงรำวง รวมถึงบทเพลงที่บอกเล่าเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ชุมชน และบทเพลงดั้งเดิมของการแสดงรำวง เช่น บทเพลงเริ่มและบทเพลงลา ผู้สร้างสรรค์ได้ปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา ดร. ฉวีวรรณ พันธุ (ศิลปินแห่งชาติ ปี พ.ศ. 2536) เมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2564 และร่วมกันเรียบเรียงเนื้อร้องประกอบการแสดงโดยนำมาวิเคราะห์บทร้อง ดังนี้

2.1 โฆษกเกริ่นนำ ในช่วงนี้ เป็นช่วงที่โฆษกประกาศชักชวนให้ชาวบ้านที่ได้ยินเสียงเข้าร่วมสนุกกับสาว ๆ รำวงในการแสดง ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน

2.2 จังหวะรำวงธรรมดา กล่าวถึง (เป็นช่วงชักชวน)

ฝ่ายชาย : พี่ตี่ใจที่ได้มาร่วมการแสดงรำวงวันนี้ และโชคดีมากที่ได้มาเจอสาวสวย จึงอยากขอรำวงคู่ด้วยจะได้ไหม

ฝ่ายหญิง : ยินดีค่ะพี่

2.3 จังหวะตะลุง กล่าวถึง (เป็นช่วงชวนคุย)

ฝ่ายชาย : ชวนฝ่ายหญิงคุย โดยการถามว่าน้องสาวมีแฟนหรือยัง ถ้าน้องยังไม่มีแฟน พี่ขอจีบเป็นแฟนจะได้ไหม

ฝ่ายหญิง : ตั้งแต่น้องโตเป็นสาวก็ไม่เคยมีแฟนเลย จนตอนนี้ได้มาเจอพี่ น้องขอบอกตรง ๆ เลยแล้วกัน ว่าพี่หล่อมาก มันทำให้น้องอยากได้พี่เป็นแฟน

2.4 จังหวะม้าย่อง กล่าวถึง (เป็นช่วงชวนไปบ้าน)

ฝ่ายชาย : พี่รักน้องจริง ๆ นะ พี่อยากชวนน้องไปเที่ยวที่บ้านและพี่ก็สัญญาว่าจะมาขอน้องแต่งงาน

ฝ่ายหญิง : น้องกลัวพี่จะมีผู้หญิงคนอื่นอยู่แล้ว กลัวพี่มาหลอกหลวงทำให้น้องรัก น้องไม่เชื่อคำพูดของพี่หรอก

2.5 จังหวะลำเพลิน กล่าวถึง พี่จะพาน้องไปบ้านของพี่ เพื่อไปไหว้พ่อกับแม่

2.6 จังหวะสามช่า กล่าวถึง (เป็นช่วงอำลาและให้คำสัญญา) ฝ่ายหญิงและฝ่ายชายต้องจากลากัน แต่อย่างไรก็ตามฝ่ายชายก็ไม่ลืมสัญญาที่จะกลับมาขอฝ่ายหญิงแต่งงาน เพราะเราทั้งสองคนจะยืนเคียงข้างกันตลอดไป

2.7 กล่าวโฆษกอำลา เป็นยังงี้บ้างผู้ชมสนุกสนานกันไหมครับ ตอนที่ถึงเวลาที่ต้องลาจากกันแล้ว โอกาสหน้ามาพบมาสนุกกันใหม่นะครับ สำหรับวันนี้ขอกล่าวคำว่า สวัสดีครับ

เนื้อเพลงการแสดง ชุด ละครศิลป์เสียงอีสาน

โฆษก เกริ่นนำ

กราบสวัสดีพ่อแม่พี่น้องบ้านเฮา มื้อนี้มาพบพอกับรางวัลชาวบ้าน อีสานประยุกต์ไผ่มีความประสงค์
อยากร่วมอยากพ่อน เขยลูกขึ้นมารำอ่อนอ่อน พ่อนอ่อนอ่อน เกี้ยวสาวรางวัล ไค้สาวสำน่อย ในชุดการ
แสดงลายศิลป์เสียงอีสาน ได้ ณ บัดนี้ครับ

จังหวะ รำวงธรรมดา

ช. อ้ายมารำวงวันนี้ โชคดีที่ได้พบโฉมงาม อยากมารำคู่อนงค์ อยากมาพ่อนเกี้ยวอนงค์ บั๊ญโฉมงามเจ้า
สิว่ายังงี้ บั๊ญโฉมงามเจ้าว่ายังงี้

ญ. อยากรำให้น้ำมาโลดอ้าย อย่าคาแต่อ้ายสิบได้บายของดี ได้มาพบอ้ายวันนี้ ได้มาพบอ้ายวันนี้
น้องกะแสนยินดีสิพาพี่รำวง น้องกะแสนยินดีสิพาพี่รำวง

จังหวะ ตะลุง

ช. สาวรางวัลบ้านนาคนงาม พี่อยากจะถามโฉมงามมีแฟนหรือยัง ตั้งแต่เป็นสาวเคยมีผู้บ่าวมาอ่อน
หรือยัง อยากถามดัง ๆ ถ้ายังพี่ขอเป็นแฟน

ญ. ตั้งแต่เป็นสาวขึ้นมา บั๊ญไผ่จาไผ่ว่าสิมาเป็นแฟน จนมมาพ้ออ้ายผู้ชายรูปหล่อเหลือแสน จากใจ
เว้าแบบแปนๆอยากได้แฟนเป็นคนคืออ้าย

จังหวะ ม้าย่อง

ช. มาเจอในงานอยากชวนนงคราญไปบ้านพี่ชาย

ญ. น้องกลัวหัวใจพี่ชายไม่ว่างดังหมาย

ช. พี่นี้รักน้องหมายปองเป็นคู่เคียงกาย

ญ. กลัวชายหลายใจเอารักน้องไปแล้วหลอกลวง

ช. พี่นี้รักจริงหรือกหนา ขวัญตาเป็นยอดดวงใจ

ญ. น้องนี้จะเชื่อได้มั๊ย คำขायร้อยเล่ห์มารยา

ช. พี่ขायขอให้สัญญา จะมาสู่ขอแต่งงาน

ญ. ไม่เชื่อคำพูดหวานหวาน รำคาญผู้ชายมารยา

จังหวะ ลำเพลิน

ช. โอ้ยเด้นาง...โตอ้ายนี้ยินดีส้อย่าง ว่าแต่นางเป็นซุ่ยอยู่ร่วมพี่ชาย ทุกซุ่ยอยากฮ้ายสิบปล่อยวางป่า
แม่ขวัญตาคนงามอร่ามศรีสวยไค้ ปาดโให้สะมางามแท้หล่า มามะอ้ายสิพาเมื่อเฮือน ไปไหมละแม่ขวัญเรือน
ไปไหมละ โอ้แม่ขวัญเรือน อ้ายสิพาเมื่อเฮือนไปไหวพอกับแม่ อ้ายสิพาเมื่อเฮือนไปไหวพอกับแม่.....

ญ. โอ้ยเค้ชาย...คั่นอ้ายจริงน้อละคือจ้งเง้า..จ้งเง้าละจ้ง ๆ จ้งเง้า นางสิเอาหัวใจฝากไว้ซ้อนบ่อน
มีขายนอนแนบข้างนางน้องกะอุ้นใจ ว่าแต่ได้อ้ายพี่เคียงสอง สมดังปองหัวใจของอินางนั้นคืออ้าย คือ
อายน้อคืออ้าย.....

จังหวะ สามช่า

ญ. ยกมือขึ้นอำลาผู้สาวบ้านนาสิได้ลาแล้วเดอ ลาเด้อ ลาแล้วเดอ งานหน้าสิฟาวมาเจอ น้องลาแล้ว
เดื่อน้องขอลาพี่

ช. คั่นแม่นมีงานเทื่อหน้าอย่าลืมเด้อสัญญาสิมาหาอยู่เนี วันเดือนจะเลื่อนไปหลายปี ผู้ชายคนนี้สิบ
ลืมสัญญา

ญ. เหลียวเบ็งทั้งฟ้า แนนนาฬิกาจะสิได้ไค้ด่าว อย่าลืม เด้อคำเง้า มื้ออ้ายขायข้าวสิไปขอแต่งงาน

ข. บั๊มดอกสัญญาบั๊มดอกหน่าอายขอสาบาน สีไปขอน้องแต่งงาน สีฟาวกับคีนบ้านไปบอกแม่กับ
พ่อ

ญ. จั่งสั้นน้องหล่าสีถ้าสิรอ อย่าให้น้องถ่านังนัวันร่อ ถ้าให้อ้ายมาขอแล้วบ่เห็นไหง

ข. รับรองอ้ายสิบเปลี่ยนใจ สิฮักแต่น้องคนเดียวตลอดไป น้องกะอย่ามีไหมไปกับผู้อื่น

ข.ญ. แม่ดินสีล่อม ล่วงผ่านวันคืน สองเฮาสิบเป็นอัน สิบอียินอยู่เคียงกัน

โฆษก กล่าวอาลา

เป็นจั่งได้ครับพี่น้อง ม่วนบ่ครับกับรางวัลชาวบ้าน อีสานประยุกต์ของเฮา บัดนี้ถึงเวลาสีได้ลาจากกัน
แล้ว โอกาสหน้าฟ้าใหม่จั่งมาพ้อกัน ในมือนี้นอกกล่าวคำว่าขอบคุณและสวัสดิ์ครับ

จากนั้นเมื่อ วันที่ 11 มิถุนายน 64 ผู้สร้างสรรค์ดำเนินการส่งบัตรร้องขอการแสดงชุด ลายศิลป์
เสียงอีสาน ให้กับอาจารย์ที่ปรึกษา ช่วยพิจารณาบัตรอย่างละเอียด จึงได้ข้อสรุปว่า เนื้อร้องมีความ
ไพเราะสอดคล้องกับทำนองเพลงที่ไม่สั้นและไม่ยาวจนเกินไป ทำให้การแสดงเกิดความสนุกสนานไม่น่าเบื่อ
ผู้สร้างสรรค์จึงดำเนินการบรรจุเพลงเมื่อ วันที่ 10 กรกฎาคม 64 โดยมีอาจารย์ ดร.ปรียัติ นามสง่า ประธาน
หลักสูตรสาขาวิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

3. เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง

ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานผสมผสานกับเครื่องดนตรีสากลแบบวงดนตรี
ลูกทุ่งเป็นหลักของการแสดง เพื่อให้เพลงมีความร่วมสมัยและสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น เช่น กลองชุดไฟฟ้า แคน
ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น ส่วนเครื่องดนตรีบางส่วนให้นักดนตรีนำมาเอง เช่น กีตาร์ พิณอีสาน แซกโซโฟน เบสไฟฟ้า
 เป็นต้น

4. การออกแบบเครื่องแต่งกาย

การออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายนั้นเป็นอีกหนึ่งสิ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากเป็นแนวคิดหลัก
และแรงบันดาลใจต่อการสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของการแสดง
รางวัลแบบชาวบ้านทั้งผู้ชายและผู้หญิง ซึ่งมีปัจจัยและบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางของแนวคิด
สร้างสรรค์เครื่องแต่งกาย คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมของผู้คนในยุคปัจจุบันตามกระแสนิยม
ผู้วิจัยได้นำเอารูปแบบการแต่งกายแบบรางวัลย้อนยุคผสมผสานกับสมัยปัจจุบัน ดังนี้

4.1 การออกแบบเครื่องแต่งกายของแดนเซอร์ (ผู้ชาย)

ตัวเสื้อ : เสื้อเชิ้ตแขนยาว ตัดเย็บด้วยผ้าตาตดสีน้ำเงินที่มีความเงางามและสีสนับขนาด
ตกแต่งด้วยขลิบลายสร้อยดอกหมาก เพื่อสื่อให้เห็นถึงความเป็นพื้นบ้านแบบชาวจังหวัดมหาสารคาม

กางเกง : สวมกางเกงขายาวทรงกระบอกสากลสีดำ ขัดเข็มขัดสีเหลือง

รองเท้า : สวมรองเท้าคีบผู้ชายสีดำ และสวมถุงเท้าสีดำ

4.2 การออกแบบเครื่องแต่งกายของแดนเซอร์ (ผู้หญิง)

ตัวเสื้อ : เสื้อแขนตุ๊กตาสีชมพูอมม่วง ตัดเย็บด้วยผ้าตาตดสีน้ำเงินที่มีความเงางามและสีสนับ
ขนาด แต่งขลิบลายสร้อยดอกหมาก เพื่อสื่อให้เห็นถึงความเป็นพื้นบ้านแบบชาวจังหวัด
มหาสารคาม

กระโปรง : กระโปรงทรงพลีทสั้น (แต่ไม่สั้นมาก เหนือเข่าเล็กน้อย) สีของกระโปรงผู้วิจัย
เลือกใช้สีที่ฉูดฉาด หลากหลายสีเพื่อความสวยงาม ประกอบด้วย สีน้ำเงิน สีเขียว สีเหลือง และใช้ผ้าลาย
สร้อยดอกหมากสลับระหว่างสีของผ้าตาตด

ทรงผม : ทรงผมรวบตึกยกสูง ดัดโบว์สีชมพู

เครื่องประดับ : ต่างหู สร้อยคอลูกปัดหลากหลายสี และสร้อยข้อมือลูกปัดหลากหลายสี

รองเท้า : สวมรองเท้าผ้าใบและถุงเท้าสีขาว

4.3 การออกแบบเครื่องแต่งกายของนักร้อง (ผู้ชาย)

ตัวเสื้อ : เสื้อเชิ้ตแขนสั้นลายดอก เพื่อสื่อให้เห็นถึงความเป็นพื้นบ้านและเพิ่มสีสันสวยงาม
ให้กับการแสดง

กางเกง : สวมกางเกงขาสั้นทรงกระบอกสากสีน้ำเงิน ขัดเข็มขัดสีดำ

รองเท้า : สวมรองเท้าผ้าใบสีขาว และถุงเท้าสีดำ

4.4 การออกแบบเครื่องแต่งกายของนักร้อง (ผู้หญิง)

ตัวเสื้อ : เสื้อเชิ้ตแขนสั้นลายดอก เพื่อสื่อให้เห็นถึงความเป็นพื้นบ้านและเพิ่มสีสันสวยงาม
ให้กับการแสดง

กางเกงขาม้า : กางเกงขาม้าหลากหลายสีประกอบด้วยสีเหลือง สีแดง สีน้ำเงิน สีชมพู

ทรงผม : ทรงผมสวอนสั้น

รองเท้า : สวมรองเท้าส้นสูงสีขาว

ภาพที่ 1 รูปแบบการแต่งกายแดนเซอร์ ด้านหน้าและด้านหลัง (ชาย - หญิง)

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์ 2564

ภาพที่ 2 รูปแบบการแต่งกายนักร้อง ด้านหน้าและด้านหลัง (ชาย - หญิง)

ที่มา: ผู้สร้างสรรค์ 2564

5. การออกแบบกระบวนท่ารำ

การออกแบบกระบวนท่ารำในการแสดงชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ในครั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์นำหลักกระบวนท่ารำแม่บทอีสานมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยนำมาเรียบเรียงกระบวนลีลาขึ้นใหม่ เพื่อให้สะดวกต่อการศึกษาและสืบทอด

6. รูปแบบการแต่งหน้า

การแต่งหน้าสำหรับการแสดงชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบการแต่งหน้าของผู้แสดงชายและผู้แสดงหญิงอย่างชัดเจน คือ ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้วิธีการแต่งหน้าแบบนาฏศิลป์ไทย โดยให้นักแสดงหญิงแต่งหน้าแบบการแสดงระบำ รำ ฟ้อน และนักแสดงชายแต่งหน้าแบบชาวบ้าน

7. รูปแบบการแปรแถว

รูปแบบการแปรแถว ผู้สร้างสรรค์ได้นำลักษณะการเดินเป็นวงกลมของรูปแบบการแสดงรำวงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกันมาผสมผสานกับการแปรแถวในรูปแบบนาฏศิลป์ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ และมีลีลาการเคลื่อนไหวที่งดงามแปลกตาสอดคล้องกับบทเพลง โดยมี 2 ลักษณะ คือ 1) แบบอนุรักษ์ 2) แบบปรับปรุงใหม่ ผู้สร้างสรรค์สามารถอธิบายความหมายของรูปแบบการแปรแถวของการแสดง ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน โดยมีการกำหนดสัญลักษณ์ ดังนี้

1. สัญลักษณ์วงกลมสีดำ แทน		นักแสดงชาย (นักแสดง)
2. สัญลักษณ์วงกลมสีแดง แทน		นักแสดงหญิง (นักแสดง)
3. สัญลักษณ์วงกลมสีน้ำเงิน แทน		นักแสดงชาย (นักร้อง)
4. สัญลักษณ์วงกลมสีเหลือง แทน		นักแสดงหญิง (นักร้อง)
5. สัญลักษณ์สี่เหลี่ยมสีขาว แทน		หน้าเวที

8. รูปแบบการนำเสนอการแสดง

การแสดง ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ผู้สร้างสรรค์ได้วางรูปแบบการนำเสนอผลงานการแสดง เป็น 3 ช่วง เพื่อสะดวกต่อการนำไปสืบทอด คือ ช่วง 1 เกริ่นนำ ช่วงที่ 2 นำเข้าสู่การแสดงร้องและช่วงที่ 3 ร่ายรำ

ช่วงที่ 1 เกริ่นนำ หมายถึง โฆษกเล่าชักชวนผู้ที่มีความสนใจร่วมสนุกกับการแสดงร้องก็สามารถเชิญได้เลย ซึ่งบนเวทีจะมีนักแสดงฝ่ายหญิงนั่งรอที่จะให้นักแสดงฝ่ายชายมาเชิญออกไปทำการแสดงร่วมกัน

ช่วงที่ 2 นำเข้าสู่การแสดงร้อง หมายถึง นักแสดงฝ่ายชายนำพวงมาลัยที่มัลล้องคือนักแสดงฝ่ายหญิง เพื่อเป็นสื่อในการชักชวนร่วมกันทำการแสดงในครั้งนี้

ช่วงที่ 3 ร่ายรำ หมายถึง ผู้แสดงร่ายรำตามจังหวะ ประกอบด้วย จังหวะรำวงธรรมดา จังหวะตะลุง จังหวะม้าย่อง จังหวะลำเพลิน และจังหวะสามช่า จนกระทั่งโฆษกกล่าวคำอำลา นักแสดงทำท่าโบกมือลาและเดินแยกออกมาเพื่อเข้าไปด้านหลังของเวที

9. การคัดเลือกนักแสดง

งานวิจัยเรื่อง การสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ผู้สร้างสรรค์คัดเลือกนักแสดง จำนวน 12 คน โดยแบ่งออกเป็น นักแสดงชายจำนวน 5 คน และนักแสดงหญิงจำนวน 5 คน นักร้องชาย 1 คน และนักร้องหญิง 1 คน โดยมีหลักในการคัดเลือกนักแสดงจากการกำหนดคุณลักษณะหรือคุณสมบัติของนักแสดงดังต่อไปนี้

- 9.1. มีสัดส่วนรูปร่าง ความสูง ที่มีสัดส่วนเท่ากันทั้งชายและหญิง
- 9.2. มีทักษะพื้นฐานการร้องอยู่ในระดับดี ลีลาท่ารามีความสวยงาม เพื่อให้การแสดงมีความพร้อมเพรียง สวยงาม และสามารถพัฒนาทักษะของตนเองอย่างสม่ำเสมอ
- 9.3. มีความรับผิดชอบ มีวินัย ตรงต่อเวลา มีความเสียสละเวลาส่วนตัวแก่ส่วนรวมได้ สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี
- 9.4. มีปฏิภาณไหวพริบในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการแสดงทั้งในการฝึกซ้อมและการแสดงจริงสามารถแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี

10. การเผยแพร่การแสดง ชุด ลายศิลป์เสียง

นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปกรรมระดับชาติ “มหกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมสมัย” ครั้งที่ 3 ในวันจันทร์ที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และห้องปฏิบัติการนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี โดยมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการวิพากษ์และประเมินผลงานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ดังนี้

1. ศาสตราจารย์ ดร.นราพงษ์ จรัสศรี
2. รองศาสตราจารย์ ดร.วาสนา บุญญาพิทักษ์
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศรัณย์พัชร ศรีเพ็ญ
4. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธรากร จันทนะสาโร
5. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักษสินี อัครสวะเมฆ

ภาพที่ 3 นำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปกรรมระดับชาติ
“มหกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมสมัย” ครั้งที่ 3
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์ 2564

ภาพที่ 4 เกียรติบัตรผู้สร้างสรรค์ผลงาน ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน
ที่มา: ผู้สร้างสรรค์ 2564

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้สร้างสรรค์ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารประกอบการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก การลงพื้นที่สังเกตการณ์ภาคสนาม จากนั้นจึงทำการตรวจสอบข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้องกับการการแสดงร่วมนำมาสร้างสรรค์ผลงานทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ซึ่งได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้มีความสอดคล้อง ตามวัตถุประสงค์ที่การวิเคราะห์ข้อมูลได้สอดคล้องกับแนวคิดในการสร้างสรรค์ผลงาน และสอดคล้องกับองค์ประกอบของการแสดงที่ประกอบไปด้วย การคัดเลือกนักแสดง การออกแบบ เพลงประกอบการแสดง การออกแบบกระบวนท่ารำ การออกแบบเครื่องแต่งกาย การแต่งหน้าและทำผม เมื่อตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลเรียบร้อยแล้วนั้น ผู้สร้างสรรค์ได้นำข้อมูลมาสรุปและชี้แจงข้อเสนอแนะ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการจะศึกษาค้นคว้า โดยจะนำเสนอ ออกมาในรูปแบบของการแสดงและรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ต่อไป

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างนวัตกรรมทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสานผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

ผลงานการแสดงทางด้านนาฏศิลป์พื้นบ้านอีสานเนื่องจากผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการแสดง รำวงแบบพื้นบ้านของคณะสวรรค์บ้านนา ที่สามารถสร้างรายได้ เพิ่มความสนุกสนาน และความสามัคคี ให้กับชุมชนในท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี อีกทั้งรำวงยังเป็นการแสดงพื้นบ้านที่มีผู้นิยมชมทุกวัย ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างสรรค์ผลงานดังนี้ 1) การออกแบบเนื้อร้องและทำนองเพลงสำหรับการแสดงผู้สร้างสรรค์ได้นำ ข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษารวบรวมข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการแสดงรำวงของคณะสวรรค์บ้านนา มาเรียบเรียงคำร้องและทำนองให้เกิดความหลากหลาย ผสมผสานให้เข้ากับยุคสมัยนิยมในปัจจุบัน ประกอบด้วย ช่วงเกริ่นนำ จังหวะรำวงธรรมดา จังหวะตะลุง จังหวะม้าย่อง จังหวะลำเพลิน จังหวะสามช่า และโฆะกกล่าวอาลา 2) เครื่องดนตรีพื้นบ้านอีสานผสมผสานกับเครื่องดนตรีสากลแบบวงดนตรีลูกทุ่งเป็น หลักของการแสดง เพื่อให้เพลงมีความร่วมสมัยและสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น เช่น กลองชุดไฟฟ้า แคน ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น ส่วนเครื่องดนตรีบางส่วนให้นักดนตรีนำมาเอง เช่น กีตาร์ พิณอีสาน แซกโซโฟน เบสไฟฟ้า เป็นต้น 3) การออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายได้นำเครื่องแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์ของการแสดงรำวงแบบชาวบ้าน ทั้งผู้ชายและผู้หญิง ผู้วิจัยได้นำเอารูปแบบการแต่งกายแบบรำวงย้อนยุคผสมผสานกับสมัยปัจจุบัน 4) การออกแบบกระบวนการท่ารำในการแสดงชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ผู้สร้างสรรค์นำหลักกระบวนการท่ารำแม่บทอีสานมาเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยนำมาเรียบเรียงกระบวนการลีลาขึ้นใหม่ เพื่อให้สะดวกต่อการ ศึกษาและสืบทอด 5) รูปแบบการแต่งหน้าผู้สร้างสรรค์ได้ออกแบบการแต่งหน้าของผู้แสดงชายและ ผู้แสดงหญิงอย่างชัดเจน คือ ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้วิธีการแต่งหน้าแบบนาฏศิลป์ไทย โดยให้นักแสดงหญิง แต่งหน้าแบบการแสดงระบำ รำ ฟ้อน และนักแสดงชายแต่งหน้าแบบชาวบ้าน 6) รูปแบบการแปรแถว ผู้สร้างสรรค์ได้นำลักษณะการเดินเป็นวงกลมของรูปแบบการแสดงรำวงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เพื่อเชื่อม ความสัมพันธ์ระหว่างกันมาผสมผสานกับการแปรแถวในรูปแบบนาฏศิลป์ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและมี ลีลาการเคลื่อนไหวที่งดงามแปลกตาสอดคล้องกับบทเพลง โดยมี 2 ลักษณะ คือ 1) แบบอนุรักษ์ 2) แบบ ปรับปรุงใหม่ 7) รูปแบบการนำเสนอการแสดงชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน ผู้สร้างสรรค์ได้วางรูปแบบ การนำเสนอผลงานการแสดง เป็น 3 ช่วง เพื่อสะดวกต่อการนำไปสืบทอด คือ ช่วง 1 เกริ่นนำ ช่วงที่ 2 นำเข้าสู่การแสดงรำวง และช่วงที่ 3 ร่ายรำ 8) การคัดเลือกนักแสดงผู้สร้างสรรค์คัดเลือกนักแสดง จำนวน 12 คน โดยแบ่งออกเป็น นักแสดงชายจำนวน 5 คน และนักแสดงหญิงจำนวน 5 คน นักร้องชาย 1 คน และ นักร้องหญิง 1 คน 9) การเผยแพร่การแสดง โดยการนำเสนอผลงานสร้างสรรค์ทางด้านศิลปกรรมระดับชาติ “มหกรรมวัฒนธรรมท้องถิ่นร่วมสมัย” ครั้งที่ 3 ในวันจันทร์ที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ผ่านสื่อ อิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ ณ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และห้องปฏิบัติการนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี โดยมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อทำการวิพากษ์และประเมินผลงานสร้างสรรค์ ชุด ลายศิลป์เสียงอีสาน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบความเป็นอัตลักษณ์ของคณะรำวงย้อนยุคในแต่ละท้องถิ่น เพื่อ รวบรวมเป็นองค์ความรู้ด้านนาฏยลักษณ์ของการแสดง
2. ควรสนับสนุนให้มีการศึกษาเพื่ออนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมการแสดงด้านนี้ไว้มิให้สูญหาย ตลอดจนเผยแพร่ให้สังคมภายนอกได้รับรู้ถึงการแสดงรำวงย้อนยุคให้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จุฑามาส เฟื่องโคนา. (2559). การพัฒนาตนเองสู่การเป็นนักวิจัยเพื่อ “ท้องถิ่น”. ชุมพร: มหาวิทยาลัยแม่โจ้ – ชุมพร.
- ดวงพร รังรองรจิตภูมิ. (2556). งานวิจัยเพื่อท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการวิจัย
- สุมิตร เทพวงษ์. (2554). นาฏศิลป์สร้างสรรค์เพื่อความสมานฉันท์ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุทิน คลังแสง. (2564, 15 ตุลาคม) ผู้บริหารร่วมคณะสภรค์บ้านนา ตำบลกู่ทอง อำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม. สัมภาษณ์.